

Traumatická stresová porucha

V posledním čísle Vesmíru¹ je několik článků o stresu vyvolaném pandemií a jeho možných následcích. Číst o takových věcech v době pandemie není zrovna lákavé – člověk by si raději přečetl něco, co pohladí duši. Myslím však, že se o těchto věcech může psát také z jiného konce.

Naši předkové žili ve světě plném nebezpečí – museli se bránit při lovu nebo přepadení, nemoci, hladomory apod. Přežili jen ti nejzdatnější. Středověký člověk se ráno po probuzení modlil:

Chvála Tobě Bože,

že jsem se dožil

tohoto dne²

Lidé byli vždy zvyklí na určitou míru rizika; ještě v době mého mládí³ trávily děti volný čas na ulici, popřípadě na návsi či v přírodě, jak nám to krásně doložil Josef Lada. Prázdniny jsme trávili na chalupě uprostřed lesů, kde jsme lezli po stromech, sbírali houby a borůvky a koupali se v nedalekém potoce. Do školy jsme chodívali pěšky, což umožňovalo vzájemné dovádění, vznikaly různé party a podobně.

Lidé se do rizika vydávají často i dobrovolně, například u tzv. extrémních sportů (horolezectví, skialpinismus, sjíždění divokých řek a podobně).

Dnes vyrůstá generace „skleníkových“ dětí, které vozí rodiče do školy autem a doma sedí u počítačů. Na ulici chodí jen v doprovodu rodičů, aby nevběhly pod auto. V obcích by měla být omezená rychlost, ale řidiči to moc nedodržují – nelze na ně spoléhat. Rodiče vozí své děti k vodě, ale plavat je neučí – jen se cákají ve vodě. Na dětských hřištích nesmějí být stromy – aby na děti nespadla větev. Takto vychované děti budou náročné životní situace asi hůře zvládat.

Současná *euro-americká* civilizace odstranila těžkou manuální práci a pozvedla životní úroveň; její odvrácenou stranou je exploatace nerostných surovin, znečistění vzduchu a vody, hromadění odpadků – a vedle toho sedavý životní styl, nezdravá strava apod. Moderní medicíně se podařilo prodloužit průměrný věk; zvýšil se ale výskyt chronických a civilizačních chorob a závislost na drogách. Starší a chronicky nemocní jsou pak živnou půdou pro šíření pandemie.

Ve většině tzv. rozvojových zemí proběhla v 60. až 70. letech tzv. *zelená revoluce*: použitím moderních metod hospodaření – umělá hnojiva, herbicidy a geneticky upravené rostliny – se mnohonásobně zvýšily výnosy, což umožnilo rychlý nárůst populace. To však vyvolává tlak na doposud nedotčenou přírodu a její „obyvatele“: vymírají rostlinné a živočišné druhy, klesá *biodiverzita*. Dalším všeobecným jevem je migrace, která souvisí s „vysycháním“ zdrojů vlivem změn klimatu; ty ohrožují jednak suché (aridní) oblasti, kde mizí vodní zdroje, jednak pobřežní oblasti, ohrožené zvedáním mořské hladiny.

Lidstvo nyní čelí dvěma výzvám – důsledkům *změn klimatu*, a celosvětové *pandemii koronaviru*. Obě tyto výzvy mají globální charakter; žádají součinnost všech zemí planety. Na zemskou ekosféru sužovanou lidmi lze použít *Le Chatelierův princip*: působíme-li na uzavřený

1 Vesmír 2/2021

2 Staroslověnská legenda o životě sv. Václava (překlad J.M.)

3 Jsem ročník 1945

termodynamický systém vnější silou⁴ (parametrem), nastanou v systému změny, které *působí proti síle*, která je vyvolala.

Jinými slovy: zemský ekosystém se „brání“ proti nešetrnému zacházení ze strany lidské civilizace.

P.S. Nedávno jsem si přehrál video⁵ „z nemocnice“. Lékař tu zasvěceně, a trochu netradičně mluvil o situaci ve své nemocnici. Situaci nehodnotil tak černě, říkal, že tu „působí příroda“, počet úmrtí na koronavirus je srovnatelný s jinými příčinami. Dnes jsem našel na webu zprávu, že ředitel nemocnice v Hranicích na Moravě (?) byl odvolán, protože šířil hoaxy. Nebyl to ten samý doktor?

V Davli, 8.2.2021

Jan Matys

4 *Silou* zde rozumíme nějakou fyzikální veličinu

5 Na *youtube*